

"Att göra goda verk, det vare vårt begär...". Om de italienska valdenserna igår och idag

aug252013

Skrivet av Thomas Notini

[Essäer](#)

Italien – påvedömetts land och en pålitlig, urgammal bastion för den katolska tron. Så framstår förmodligen Italien för de flesta människor i frågor som rör kyrka och kristendom. Kanske ligger därför en av de bäst bevarade hemligheterna på den europeiska kyrko- och samfundskartan förborgad i det faktum, att det äldsta ännu idag bestående reformationskristna, protestantiska samfundet en gång uppstod i Italien, där det lever än idag, som en liten men livaktig och starkt utåtriktad minoritet. Det handlar om *valdenserkyrkan*, i århundraden en jagad och förförd martyrkyrka, idag en respekterad minoritetskyrka.

Det hela började under den medeltid som såg så många proteströrelser och andliga reformrörelser födas, riktade mot den officiella kyrkan och dess förfall i korrupktion, maktmissbruk, våld och utsugning av de fattigaste av fattiga och ett liv i lyx, frosseri och överflöd inom kyrkans ledande skikt.

Valdensernas nattvard. Skulpturfris i katedralen i Naumburg, 1200-talet

Troligen har inte alla insett vidden och djupet av den betydelse och den symboliska sprängkraft som ligger i den italiensk-argentinske kardinalen Jorge Bergoglios radikala val av namn i sitt nya ämbete: påve Franciskus – vid första påseendet en självmotsägelse, en cirkelns kvadratur, en *contradictio in adjecto*. Undertecknad, som följde påvevalet i direktsändning i brittisk TV, var säkerligen inte den ende som studsade till inför denna formidabla nyhet, utan troligen även många med mig.

Assisi, den helige Franciskus stad, besöks årligen av tusentals kristna pilgrimer av alla konfessioner, inte bara katoliker, och av exempelvis konfirmander från Svenska kyrkan. De får vandra i Franciskus fotspår och meditera och samtala kring det liv han levde i ödmjukhet, anspråkslöshet och självutgivelse, men allt detta inom den trygga ram som den katolska kyrkans vördnad för det etablerade helgonets livsgärning förser besökaren med. Det talas antagligen inte lika mycket om hur revolutionärt Franciskus framträdande och agerande ansågs i sin samtid och om hur snubblande nära det var att den andliga reformrörelse som han initierade hade blivit bannlyst som kättersk och upprorisk och utslängd utanför den etablerade kyrkans murar.

Detta drabbade däremot en annan av medeltidens radikala kristna reformrörelser, som var tämligen samtida med Franciskus av Assisi men som knyts till ett annat namn: en köpman i det sydfranska Lyon, Pierre Vaudès, mer känd i historien under sitt latiniserade namn *Petrus Valdes*.

Inga säkra källor ger upplysning om vilket år Petrus Valdes föddes, men omkring 1140

anses någorlunda troligt. De tillförlitliga historiska källorna rörande Valdes liv är färre och mindre substantiella än de som gäller Franciskus, men för Valdes efterföljare under tidernas gång har detta inte vållat några problem. Det väsentliga för dem är de tankar och den anda som framgått ur hans liv och verk. Och det bör kanske först som sist sägas: Petrus Valdes efterföljare har till skillnad från franciskanerna aldrig utsmyckat sin läromästares levnadshistoria med underverksberättelser och andra ting som brukar höra samman med helgonförklaring och helgonskap enligt katolskt synsätt. De ser berättelserna om honom helt enkelt som vittnesbörd om en människa som Gud använde som redskap för att väcka de kristna till besinning och omvändelse från en ond och fördärvlig väg. Någon kult kring Petrus Valdes som person har aldrig uppstått bland valdenserna.

Grafisk karta över de valdensiska dalarna

Petrus Valdes var enligt traditionen en rik och välbärgad köpman, grosshandlare skulle vi närmast beteckna honom som idag, och en av de mäktiga i staden Lyon. Han skall ha varit illa sedd och beryktad för sin hänsynslöshet och för att låna ut pengar till nödställda till skyhöga ockerräntor. En dag efter mässan, så berättas det, mötte han på gatan en kringvandrande trubadur som sjöng en sång om den helige Alexius. Sången handlade om hur Alexius, som var en mycket bortskämd yngling, tillhörig en rik och mäktig adelsfamilj, plötsligt på sin egen bröllopsnatt gav sig iväg på pilgrimsresa till det Heliga Landet. När han många år senare kom hem igen, var hans utseende så förändrat genom de prövningar och lidanden han utstått under sin långa pilgrimsfärd, att man inte längre kände igen honom. Helt bortglömd lämnades han att dö under en trappa, och först efter hans död upptäckte man vem han var. Valdes bjöd trubaduren till sitt hem där han bad honom sjunga sin sång om och om igen, och slutligen mottog Valdes en gudomlig uppenbarelse som manade honom att helt bryta upp från sitt hittillsvarande liv och i fattigdom och anspråkslöshet verka för Guds Rikes utbredning. I likhet med Franciskus gjorde han sig av med alla sina jordiska ägodelar, sålde dem och gav bort åt de fattiga.

Petrus Valdes detalj av Luthermonumentet i Worms

Detta är bara en i raden av varierande legendliknande berättelser som bevarats om Petrus Valdes uppbrott från ett liv i lyx och överflöd och till ett liv helt ägnat åt att sprida det kristna evangeliet. Hur hans omvändelse nu än gick tillväga, fick den två omedelbara följder. Först såg han till att delar av Bibeln översattes från det officiella latinet till det medeltida sydfranska folkspråket. Redan detta var helt oacceptabelt för den katolska kyrkan, som räknade Bibeln som en förbjuden skrift för gemene man, och att översätta den till folkspråket ansågs som kätteri. Att låta översätta och mångfaldiga skrifter ur Bibeln vid denna tid, 300 år före boktryckarkonstens tillkomst, var naturligtvis mycket kostsamt, och man förmodar att Valdes ombesörjde detta vid en tidpunkt innan han hade gjort sig av med hela sin förmögenhet.

För det andra ville Valdes att hans efterföljare skulle följa hans eget exempel, som var grundat i evangeliernas berättelser om Jesus och hans lärjungar, och göra sig av med all jordisk rikedom och dela ut den bland de behövande. Fattigdomslöftet var ingen nyhet för medeltidens kyrka, det fanns och tillämpades i klostren och klosterordnarna. Det nya var att införa fattigdom och egendomsgemenskap som ett ideal bland det vanliga lekfolket. Det berättas, att när Valdes avyttrade sina sista ägodelar, stod en skara människor runt honom och gjorde narr av honom och kallade honom en dåre. Valdes tog då till orda och sade:

"Medborgare och vänner, jag har inte förlorat förståndet, så som ni tycks anse. Jag frigör mig från de ting som förtryckte mig genom att de förmådde mig att älska pengar mer än att älska Gud. Denna handling gör jag för mig själv och för er: för mig själv, så att om jag från och med nu alls äger någonting, så skall ni verkligen kalla mig en dåre; för er, för att också ni skall sätta ert hopp till Gud och inte till rikedomar."

En kort tid efter denna händelse samlades en krets av nära vänner och efterföljare kring Petrus Valdes. De hade på olika sätt tilltalats av hans budskap och av det radikala i den andliga erfarenhet som han förmedlat till dem. De blev snart kända under namnet "de fattiga i anden", vilket var en anspelning på Bergspredikans ord i Matteusevangeliet 5:3. Det bör dock sägas, att deras fattigdomsideal inte innebar att de drev runt som utblottade tiggare och levde av andras allmosor. Det handlade om män och kvinnor som kom från alla samhällsklasser, som bildade familj, deltog aktivt i det sociala livet och som hade sin försörjning inom alla slags yrken, främst som köpmän och hantverkare, så småningom även som lantbrukare. Men de hade förbundit sig att inte för egen del behålla mer än de behövde för sin absoluta nödtorft; allt överflöd skulle användas för det gemensamma bästa och för att bistå fattiga och nödställda. I den medeltida världen kom de så nära den kristna urförsamlingen som det alls var möjligt – och så som denna skildras i Apostlagärningarna (kap. 2:44-47).

Men Petrus Valdes och hans anhängarskaras verksamhet var naturligtvis något som den medeltida katolska kyrkan inte kunde svälja. När Valdes vägrade efterkomma det predikoförbud som ärkebiskopen av Lyon utfärdade mot honom 1182, blev hans rörelse bannlyst och han och hans anhängare fördrivna från staden. Och det var från denna tidpunkt som den rörelse som genom Petrus Valdes fått sitt etablerade namn, *valdenserna*, började sprida sig till olika delar av Europa: Frankrike, Italien, Tyskland, Böhmen, Österrike, Ungern, Polen.

Om Petrus Valdes fortsatta liv vet vi inte mycket. Efter fördrivningen från Lyon slog han sig närmast ner i det norditalienska Piemonte tillsammans med sina anhängare, och vid synoden i Verona 1184 blev han personligen bannlyst och exkommunicerad från den katolska kyrkan. Årtalet för hans död är okänt, men han antas ha dött i Böhmen någon gång före 1218, det år då valdenserna i norra Italien samlades till ett möte i Bergamo för att fatta gemensamma beslut i tros- och organisationsfrågor.

Petrus Valdes försvann alltså in bland historiens täta skuggor, men han kom att räknas som en av

La Nobla Leyçon. Handskriftsida 1400-talet, Genève

reformationens föregångare, helt jämbördig med Jan Hus och John Wycliffe. I det stora Luthermonumentet i Worms finns han med, som en av reformationens förelöpare och förgrundsgestalter.

Det var naturligtvis inte enbart Valdes bibelöversättning och anhängarnas radikalt evangeliska livsstil som föranledde de påvliga bannlysningarna. Rörelsen hade också andra förreformatoriska särdrag som ofrånkomligen ledde till konflikt med den etablerade kyrkan. I många väsentliga avseenden stod valdenserna på samma klassiska grund som den katolska kyrkan, till skillnad från exempelvis de samtida *katharerna*, en extremt dualistisk rörelse, som betraktade världen och materien som skapade av en ond och destruktiv makt. De tog uttryckligen avstånd från katharerna, deras läror och deras livsförnekande praxis. Valdensernas skapelseteologi, deras syn på Gud, Jesus och Anden etc. skilde sig inte i grunden från den katolska. Men i sin radikala kritik av den etablerade kyrkans moraliska och andliga förfall sökte de sig, liksom reformatorerna över 300 år senare, tillbaka till Bibelns oförmedlade vägledning. De uppfattade också uppdraget att sprida det kristna evangeliet, så som det är formulerat i Matteusevangeliet 28:19-20, som riktat till alla kristna, inte bara till en särskild klass av präster eller pastorerna. Valdenserna blev en rörelse av lekmanapredikanter. Man tillämpade nattvard under båda formerna (bröd och vin), man praktiserade barndop, man lade stor vikt vid bikten. Man tog avstånd från den etablerade kyrkans helgonkult: man skall följa helgonens exempel men de skall inte åkallas i bön. Man tog avstånd från läror om skärseld och avlat. Och man tog generellt avstånd från tanken att kristen tro måste formuleras i särskilda trossatser, uttänkta och utformade av människor. I det direkta mötet med Guds Ord i Bibeln kunde människan hämta all den andliga näring och den kunskap hon behövde för sin tro.

Kort sagt, hos valdenserna finner vi i stort sett alla de huvudtankar som 300 år senare skulle ligga till grund för reformationen i Europa.

Mycket snart, troligen medan Petrus Valdes ännu fanns i livet, tillkännagav påven Innocentius III ett korståg mot de valdenser som då levde i södra Frankrike. Händelsen, som inträffade år 1208, är känd under namnet "albigenserkriget" (av staden *Albi*, där många valdenser bodde). Det blev en ohygglig massaker, som knappast kan ha stått vår egen tids såkallade "sektaristiska våld" efter ifråga om empatilöshet och grymhet. Mer än 60.000 människor – män, kvinnor, åldringar och barn – slaktades skoningslöst av den påvliga armén. Men nästan lika många lyckades fly till de omkringliggande länderna. Av dessa länder och områden var det Piemonte och det angränsande Lombardiet i dagens Italien som skulle bli den valdensiska rörelsens bestående historiska hemvist. Albigenserkriget blev startskottet för den kyrkliga

Kung Carlo Albertos toleransedikt
1848

Barbernas collegium i Angrognadalen

maktapparat som är känd under namnet *inkquisitionen*, och valdenserrörelsen var alltså en av de tidigaste måltavlorna för inkquisitionens förföljelser.

Men även inkvisitorerna var tvungna att indirekt erkänna det föredömliga i valdensernas levnadssätt och, inte minst, att de faktiskt levde som de lärde. I en utförlig rapport om, skriven 1260 av en nitisk inkvisitor, kan vi bl.a. läsa om dem följande:

"De lever av sina händers arbete men samlar ingen förmögenhet; de nöjer sig med det nödvändiga. Deras 'lärare' själva kan vara vävare eller skomakare. De är kyska och nyktra, besöker inte krogar eller danstillställningar; de har inte heller smak för annan fåfänglighet. De aktar sig för vrede. Trägna i arbetet finner de dock möjlighet att studera och undervisa... De känns också igen på sitt tal, som är nyktert och hovsamt; de undviker allt slags förtal, prat och sladder såväl som lögn."

Som tidigare nämnts, var valdenserna en utpräglad lekmanarörelse. Och uppdraget att förkunna evangeliet och bedriva själavård var riktat till hela lekfolket, vilket alltså även inbegrep kvinnorna. (Valdenserna har därför i modern tid inte heller haft några teologiska problem med att rekrytera kvinnor som pastorer och kyrkoledare.) Men de "lärare" som nämns i inkvisitors rapport torde ha syftat på män som fått ett särskilt riktat uppdrag att verka som lärare, själavårdare och förkunnare inom de valdensiska gemenskaperna. De kallades allmänt "barba", det italienska ordet för "skägg"; en antydning om att de i regel var skäggprydda, äldre män. I Angrognadalen inrättades även ett särskilt "collegium", där barberna fick utbildning för sitt uppdrag. Dessa "pastorer" i den tidiga valdenserkyrkan förde ofta en ganska ambulering tillvaro, eftersom deras besök var efterlängttade i de dalar och bergsbygder där det levde spridda valdensiska enklaver. Ofta samlades man till bön och gudstjänst i grottor och i gläntor djupt inne i skogarna för att undgå myndigheternas upptäckt. Valdensiska kyrkor och kapell, som uppfördes under perioder då toleransen var större – eller snarare då intoleransen var mindre aggressiv – blev plötsligt brända och nedrivna när nya förföljelsevägar satte in. Begreppet "valdesia" blev en synonym för kätteri hos de katolska makthavarna.

Ljuset lyser i mörkret från Johannesevangeliet 1,5 Valdensernas vapen

Ett antal valdensiska uppbyggelseskrifter tillkom under dessa svåra århundraden. De cirkulerade i avskrifter runtom i de valdensiska trakterna, för att ge stöd, tröst och styrka under de svåra förhållanden som man levde i. Alla skrifterna är anonyma, vilket var helt i linje med det valdensiska

ödmjuktetsidealet. Den mest kända av dem är "La nobla leyçon", "Den ädla undervisningen". Den är, liksom de övriga uppbyggelseskrifterna, ett metriskt diktverk, skrivet i 481 alexandriner. Språket är en occitansk språkform som talades i de norditalienska områden där valdenserna bodde, ett slags mellanting mellan franska och italienska, om man så vill. "La nobla leyçon" har översatts till ett flertal moderna språk i nyare tid. Den veterligen enda svenska översättningen hittills gjordes 1928 av göteborgslektorn Johannes Johansson, och jag citerar därifrån diktverkets inledande rader:

*"O bröder, lyssnen till en ädel läras ord:
oss höves vaka nu och bliva uti bön,
ty denna värld vi se sin undergång helt när.
Att göra goda verk, det vare vårt begär,
ty denna värld vi se sig närma mot sitt slut.
Väl elva hundra år har gått, sen tiden blev
oss förutsagd; ty ny vi hunnit ändens tid.
Blott föga bruke vi, ty snart är tiden all.
Var dag vi tecknen se fullbordas mer och mer:
det onda växer till, det goda tager av."*

En apokalyptisk stämning, som knappast överraskar mot bakgrund av de prövningar valdenserna fick utstå.

1500-talet medförde en avgörande vändpunkt för den valdensiska rörelsen och dess framtid. Missnöjet jäste i Europa, missnöjet över en kyrka vars moraliska och andliga förfall den heliga Birgitta sett och förfasats över redan på 1300-talet i Rom och som nu hade nått en omfattning som vi idag knappast kan göra oss en föreställning om. På sommaren 1517 blev ett par valdensiska barber uppsökta av ärkebiskopen av Turin, som i påven Leo X:s namn erbjöd dem avlat. De svarade, med Bibeln i hand: *"Vi behöver inte påvens förlåtelse. Kristus är oss nog, ty Jesu Kristi blod renar från all synd."* Det var samma år som Luther spikade upp de 95 teserna på slottskyrkans port i Wittenberg, och dessa berömda teser var riktade mot just avlaten.

Var trogna intill döden. Muralmålning, sessionssalen i Casa Valdese, Torre Pellice.

Luthers, Melanchtons och Zwinglis skrifter började nu cirkulera i de valdensiska trakterna, först på latin och senare i italiensk översättning. En delegation av 140 barber blev sända till Tyskland för att närmare lära känna den reformrörelse som hade börjat där. De återvände hem med bl.a. Luthers skrifter som lästes med stor iver. Efter hand knöt valdenserna närmare kontakter med Calvins reformation i Genève. Schweiz låg närmare geografiskt, och Genève låg närmare språkligt – valdenserna talade ju ett språk som låg franskan nära.

I den lilla byn Cianfuran i Angrognadalen fattades så år 1532 ett beslut som skulle få avgörande betydelse för valdenserkyrkans framtid ända in i våra egna dagar. Valdenserna hade insett att de på något sätt måste söka stöd och mer organiserad gemenskap i den större reformrörelse som nu var igång på den europeiska kontinenten. En synod sammankallades under tiden 12-17 september. Förhandlingarna drog ut på tiden, det var mycket som stod på spel. Men till sist beslutades med stor majoritet, att valdenserkyrkan skulle ansluta sig till reformationen i Genève, formellt och reellt. Fördelarna med detta var, att valdenserna nu inlemmades i ett större sammanhang, teologiskt och organisatoriskt, och att de kunde påräkna aktivt stöd från de nya reformationskristna staterna i Europa. Nackdelen var, att mycket av det som intill dess hade varit just valdensernas särart nu gick förlorat. Valdenserna blev genom detta – och har förblivit – ett kyrkosamfund av kalvinsk-reformert prägel. Organisationstypen blev den presbyteriansk-reformerta, med pastorer och en årligen sammanträdande synod under ledning av en *moderator*. Franskan blev nu i praktiken valdensernas kyrkospråk och förblev så till in på 1800-talet, då italienskan efter hand slog igenom och man i kraft av Italiens enande och de nya religionsfrihetslagarna växte in i en tydligare identitet som ett uttalat italienskt trossamfund. (Många av de äldsta valdensersläkterna, som leder sitt ursprung till rörelsens äldsta tid, bär dock fortfarande franskklingande namn som Léger, Geymonat, Bouchard, Genre o.s.v.)

Men denna förändring innebar inte att förföljelsernas tid var över för valdenserna. En rad antivaldensiska kätteriprocesser tog sin början. En av de mest uppmärksammade av dessa gällde en

katolsk präst, Giaffredo Varaglia, som under ett inkvisionsuppdrag riktat mot valdenserna själv gick över till deras läger. Varaglia fängslades och utsattes för tortyr och långa förhör. Efter en långt utdragen process dömdes han till döden och brändes offentligt på bål på Piazza Castello i Turin, den 29 mars 1558. Det var det första men långt ifrån sista kättarbålet som en valdenser tvingades bestiga.

Sessionssalen, Casa Valdese, Torre Pellice

De katolska makthavarnas försök att återföra valdenserna till den rätta fållan kunde emellanåt ta sig tämligen kuriösa uttryck. Så berättas det om en jesuitpräst, Antonio Possevino (känd för att ha försökt förmå kung Johan III att gå över till katolicismen), som i en offentlig disputation i Angrognadalen, i valdenserkyrkan *Ciabas* (occitanska = "den fula hyddan", så kallad av valdensernas fiender) hävdade, att det italienska ordet "messa" (mässa) i själva verket är det hebreiska ordet "massa" som finns i Gamla Testamentets hebreiska grundtext och betyder "konsekration" (alltså förvandling av nattvardens bröd och vin till Kristi kropp och blod). Men den lärde valdensiske pastorn Scipione Lentolo, som efterträtt den avrättade Varaglia som pastor i San Giovanni i Lusernadalen och som förargligt nog var kunnig i hebreiska, kunde direkt ge Possevino svar på tal: att hebreiskans "massa" betyder "offergåva" och inte har något alls med konsekrationen i den katolska mässan att göra. Efter ytterligare en stunds upphetsad ordväxling avvek Possevino från sammankomsten i stort vredesmod.

Den följande tiden och de följande århundradena blev inte mindre dramatiska för valdenserna. Upprepade vågor av förföljelser, fördrivningar, pogromer och regelrätta krigshandlingar vällde över de valdensiska områdena, främst inom kungadömet Savoien i norr, men även i de andra delar av Italien där valdenserrörelsen fått fotfäste. Under denna tid hände det också för första gången, att de i grunden pacifistiska valdenserna vid flera tillfällen såg sig tvingade att själva gripa till vapen för att skydda sina liv och sin frihet.

Valdenserkyrkan i Torre Pellice

Den stora vändpunkten kom 1848, ett årtal som för alltid är inristat i valdensernas historia som ett minne man högtidlighåller i stor glädje och tacksamhet. Kungariket Sardinien-Piemonte, där valdenserna hade sitt historiska huvudfäste, hade nu en kung, Carlo Alberto, som var mer liberalt sinnad än sina företrädare. Under ett besök i valdensernas "huvudstad" Torre Pellice i samband med en katolsk kyrkoinvigning, tog han starka intryck av den trohet och lojalitet han mötte hos de valdenser som lärde känna. Troligen hade han också satt sig in i de lidanden och prövningar de genomgått under sin långa historia. Hans vänligt sinnade inställning till sina valdensiska undersåtar ingav dem hopp om en förbättring av deras rättsliga och civila villkor – intill nu hade de på sin höjd kunnat leva som en andra klassens medborgare. Men förändringen skulle ändå dröja tills en frihetligt sinnad katolsk markis Roberto d'Azeglio ställde sig i spetsen för en petition till

kungen, vari det anhölls om att diskrimineringen av valdenserna skulle upphöra och att de skulle tillerkännas full religionsfrihet. Det var som om kungen bara väntat på denna formella begäran. Så gott som omgående utfärdade han ett edikt, daterat den 17 februari 1848, där valdensernas rätt till fri trosutövning garanteras och det bl.a. även ställs fast att:

"Det medgives valdenserna att åtnjuta samma borgerliga och politiska rättigheter som våra övriga undersåtar; att begagna sig av undervisningen vid universitetet och andra skolor och att förvärva de akademiska graderna."

En ny tid hade brutit in i valdenserkyrkans liv. Många hinder återstod visserligen ännu att övervinna, men valdenserna hade nu helt nya förutsättningar för att verka i det samhälle där de levde och att fritt kunna utveckla sina inneboende andliga, sociala och kulturella resurser.

En skotsk general som förlorat vänster ben i Wellingtons slag mot Napoleon vid Waterloo, Charles Beckwith, hade efter en omvändelseupplevelse och efter att ha läst en bok om valdenserna blivit så gripen av deras historia och deras heroiska kamp, att han beslöt sig för att flytta till deras land och viga resten av sitt liv åt deras sak. Han var då knappt 40 år gammal, och han levde och verkade sedan i Torre Pellice till sin död 1862 vid 73 års ålder. Han var en skicklig organisatör och hjälpte valdenserna bl.a. med att bygga upp deras skolväsen och deras teologiska utbildning.

Italiens enande under 1860-talet, känt under namnet // *Risorgimento*, verkade också i positiv riktning för valdenserna. De som ledde denna process bars av frihetliga ideal, och enandet bidrog också till att stärka valdenserna i deras italienska identitet.

Valdenserkyrkan, Piazza Cavour, Rom

1900-talet medförde, trots sina båda förödande världskrig, ytterligare konsolidering för valdenserkyrkan som ett reformationskristet samfund i Italien. Vägen till det ekumeniska klimat, där valdenserkyrkan idag verkar, skulle visserligen bli lång och stenig. 1915, mitt under brinnande världskrig, där hundratals valdenser lojalt stred som soldater i sitt hemlands armé, riktade påven Benedikt XV ett hätskt angrepp mot valdenserna, där han kallade dem "satans utsända" ("emissari di satana") och deras skolor "pestspridande lärostolar". Fascisttiden på 30-talet och under andra världskriget blev återigen en prövofylld tid för valdenserkyrkan. Mussolini stämplade den som "oitaliensk" och "opatriotisk", och många valdenser engagerade sig i den antifascistiska motståndsrörelsen. När judedeportationerna började, höll valdenserna många judar gömda i sina hem.

Idag finns valdensiska kyrkor, församlingar, skolor och andra institutioner spridda över hela Italien. Men det är i valdenserkyrkans historiska "hembygd" i Piemonte som samfundet fortfarande har sitt andliga centrum och den största koncentrationen av sina medlemmar. I Torre Pellice finns "Casa Valdese", kyrkans gamla högkvarter, där den årliga synoden sammanträder i augusti månad i den stora sessionssalen. Kyrkans teologiska fakultet, en utbildningsanstalt på erkänt hög akademisk nivå, finns numera i Rom, dit en del av kyrkans centrala funktioner flyttat över under 1900-talet (www.facoltavaldese.org, även med engelsk och tysk sida). Ett mycket ambitiöst

bokförlag, Editrice Claudiana (www.claudiana.it), finns i Turin och ger ut teologisk och annan litteratur, både i översättning och i italienskt original. Kyrkan driver skolor, daghem, och äldreboenden, och i Turin finns sedan länge det valdensiska sjukhuset L'Ospedale Valdese di Torino. En egen radiokanal, Radio Beckwith (rbe.it), med säte i Turin, har dagliga sändningar med ett brett programutbud, men med tonvikt på nyheter från den reformationskristna världen. Veckotidningen "Riforma" har även en nätupplaga (www.riforma.it). Ett särskilt kulturinstitut vårdar valdenserkyrkans historiska platser och byggnader i Norditalien.

Valdensernas traditionellt starka sociala patos har förmått en del valdensiska eller valdensiskt sympatiserande personer att även engagera sig politiskt. Ett exempel är europaparlamentarikern Niccolò Rinaldi, som representerar det liberala partiet Italia dei Valori.

Som tidigare nämnts, har valdenserkyrkan en reformert-presbyteriansk författning, vilket innebär att det leds av en i demokratiska val tillsatt synod, La Tavola Valdese, som står under ledning av en ordförande med titeln "moderatore", en befattning som är roterande. Denna synod sammanträder som nämnts i Torre Pellice men har numera sitt administrativa säte i Rom. Kyrkans webbplats (www.chiesavaldese.org) har även en engelskspråkig sida.

Valdenserkyrkans relation till den katolska kyrkan har under 1900-talet förbättrats på ett sätt som ingen i seklets början hade vågat hoppas på. Mycket som hänt inom ekumenikens område har bidragit till detta, men för valdenserkyrkans del är det till stor del en särskild persons förtjänst. Teologiprofessorn vid den Teologiska fakulteten i Rom, Paolo Ricca, var under Andra Vatikankonciliet på 1960-talet valdenserkyrkans officiella observatör vid konciliet sessioner. I en TV-intervju har han berättat om de mycket goda kontakter han då knöt med framstående katolska teologer. Dessa kontakter och Paolo Riccas starka personliga engagemang för ekumeniken har varit av ovärderlig betydelse för att en positiv dialog mellan de båda kyrkorna kommit till stånd.

L'ospedale Valdese, det valdensiska sjukhuset, Turin

Om jag får lägga till en personlig kritisk synpunkt, så skulle det möjligen vara, att valdenserrörelsens starka betoning av det utåtriktade karitativa arbetet, dess "social gospel", gjort att intresset för troslivets inre sida, den mystiska erfarenheten, den personliga fromhetens odling och utveckling, inte fått ett tillräckligt utrymme. Det är kanske därför inte överraskande, att två mer pietistiskt präglade samfund, metodister och baptister, under 1800-talet och det tidiga 1900-talet också fick fotfäste i Italien. Idag samverkar de tre kyrkorna, valdenser, metodister och baptister, i en gemensam paraplyorganisation. Kanske har de sett att de på ett positivt sätt kan komplettera varandra.

Men valdenserkyrkan bidrag till vår tids "kör av röster" inom den samlade kristenheten är ovärderligt och väl värt att lyssna på.

Thomas Notini

Litteratur

Johannes Johansson: Hjältefolket i de cottiska alperna. Linköping 1928.

Giorgio Tourn & Associates: You Are My Witness. The Waldensians across 800 years. Torino 1989.

Giorgio Tourn: I valdesi. La singolare vicenda di un popolo-chiesa. Torino 1999.

Ernesto Comba : Storia dei valdesi. Torre Pellice 1930.

Salvatore Caponetto : The Protestant Reformation in Sixteenth-Century Italy. Kirksville 1999.

Inline [article](#) positioning by [Inline Module](#).

[Nästa >](#)